

KUOPION KAUPUNKISEUTU

Kuopion kaupunkiseudun MAL-sopimus 2021–2031 Neuvottelutulos 23.4.2021

Sisällys

Sopijaosapuolet	2
Sopimuksen tarkoitus ja tavoitteet	2
Sopimuksen lähtökohdat	2
1. Kestävä ja vähähiilinen yhdyskuntarakenne ja liikennejärjestelmä	3
2. Kestävä ja asukkaiden hyvinvointia tukeva asuminen ja elinympäristö	8
3. Elinvoimainen Kuopion kaupunkiseutu	10
4. Muut sopimuksen toteuttamisen kannalta tärkeät valtion toimenpiteet	11
5. Voimassaolo	12
6. Seuranta	13

Neuvottelutulos 23.4.2021

Kuopion kaupunkiseudun MAL-sopimus 2021–2031

Sopijaosapuolet

Valtio: Ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, Väylävirasto, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA.

Kuopion seutu: Kuopio, Lapinlahti, Leppävirta, Siilinjärvi, Suonenjoki, Tuusniemi

Kuntayhtymät: Pohjois-Savon liitto on osallistunut sopimuksen valmisteluun ja neuvotteluihin asiantuntijana.

Sopijaosapuolet sitoutuvat yhdessä edistämään sopimuksen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista.

Sopimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimus (jäljempänä MAL-sopimus) perustuu Kuopion kaupunkiseudun kuuden kunnan, Pohjois-Savon liiton ja valtion yhteiseen tahtotilaan seudun kehittämisestä. Sopimuksen tarkoituksena on vahvistaa kuntien keskinäistä sekä seudun ja valtion yhteistä sitoutumista seudun kehittämistä koskeviin osapuolten yhteisiin tavoitteisiin ja niiden edellyttämiin toimenpiteisiin.

Sopimuksen toimenpiteillä luodaan edellytyksiä seudullisesti tarvetta vastaavalle monipuoliselle asuntontonttitarjonnalle ja asuntotuotannolle sekä liikennejärjestelmän ja maankäytön yhteensovittamiselle ja kehittämiselle. Tavoitteena on edistää vähähiilistä ja kestävästä yhdyskuntarakennetta ja sitä tukevaa liikennejärjestelmää ilmastonmuutoksen torjumiseksi sekä mahdollistaa sujuva arki, työmarkkinoiden toimivuus ja elinkeinoelämän elinvoimaisuus. Tavoitteena on torjua segregatiota ja asunnottomuutta sekä edistää asuinalueiden monimuotoisuutta ja alueiden asuntokannan monipuolisuutta. Tavoitteena on kasvattaa kestävien liikkumismuotojen osuutta liikennesuoritteesta, parantaa liikenneturvallisuutta ja lisätä työpaikkojen ja palveluiden saavutettavuutta.

Sopimuksessa määritellään tavoitetila ja seuraavien 11 vuoden kehityspolku sekä konkreettiset, vaikuttavimmat ja kuntien keskinäistä ja/tai kuntien ja valtion yhteistyötä edellyttävät maankäyttöä, asumista ja liikennejärjestelmän kehittämistä koskevat tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet vuosille 2021–2023. Sopimus tarkistetaan rullaavasti eduskuntavaalikausittain.

Sopimuksen lähtökohdat

MAL- sopimuksen 2021-2031 keskeisiä lähtökohtia ovat:

- Pääministeri Marinin hallitusohjelma 10.12.2019
- Kansainväliset ilmasopimukset ja niiden perusteella laaditut Kansallinen energia- ja ilmastostrategia ja keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU) ilmastonmuutoksen torjuntaa koskevine tavoitteineen
- Eduskunnan kirjelmä asuntopolitiikan kehittämiskohteista (EK 26/2018 vp - O 61/2016 vp) tarkastusvaliokunnan mietinnön pohjalta
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

- 12-vuotinen valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma (Liikenne 12)
- Maakunnan, seudun ja kuntien selvitykset, suunnitelmat, strategiat ja tavoitteet
- MAL-yhteistyötä varten kuntien valmistelema toiminnallisen seudun VISIO 2030-luvulle ”*Yhdessä erilainen - elinvoimaa vahvistaen - kestävästi kehittyen*”
- Seudun erityispiireet: harva asutus, tiivis ydinalue, pitkät etäisyydet, vesistöt ja haasteelliset maastonmuodot, pääväyliin (vt5 ja vt9) tukeutuva liikennejärjestelmä

1. Kestävä ja vähähiilinen yhdyskuntarakenne ja liikennejärjestelmä

Tavoitetila 2030+:

Liikenteen päästöt ovat vähentyneet kansallisten tavoitteiden mukaisesti. Kestävien kulkutapojen osuus matkoista ja liikennesuoritteesta on kaupunkiseudulla kasvanut. Eheällä ja tiiviillä maankäytöllä on tuettu kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen edellytyksiä. Uudet asuin- ja työpaikka-alueet sijoittuvat pääasiassa keskusta-alueille sekä kävely-, pyöräily- tai joukkoliikennevyöhykkeelle. Matkaketjut ovat toimivia. Tiivis ja toimiva kaupunkirakenne on vähentänyt henkilöautoriippuvuutta ja liikkumistarvetta. Maaseudulla uusi asuminen keskittyy aktiivisiin kyliin ja kyläraittien varrelle. Kuopion seudun liikennejärjestelmä on turvallinen ja toimiva, tukee seudun saavutettavuutta sekä houkuttelee kestävien liikennemuotojen käyttöön.

Eheä ja kestävä yhdyskuntarakenne tukee kriittisen infrastruktuurin (mm. vesihuolto, sähkö, tietoliikenneyhteydet) toimivuutta. Tietoliikenneinfrastruktuuri mahdollistaa etätyöskentelyn ja yrittämisen kaupunkiseudulla.

Kehityspolku tavoitetilan saavuttamiseksi

Vuonna 2012 laadittu Kuopion toiminnallisen seudun rakennemalli (Loikka 2030) päivitetään koskemaan koko MAL-aluetta ja täydennetään kaupunkiseutusunnitelmaksi maankäyttö- ja rakennuslain muutosta ennakkoiden. Rinnakkain rakennemallin kanssa laaditaan uusi Kuopion seudun liikennejärjestelmäsuunnitelma sekä Pohjois-Savon maakuntakaavaa 2040. Kuntien, maakuntaliiton ja ELY-keskuksen MAL-viranhaltijoiden yhteistyötä tiivistetään ja seudun kunnat varmistavat resurssit MAL-yhteistyöhön.

Kuopion Savilahtea kehitetään valtakunnallisesti merkittävänä kestävä kiertoalouden ja vähähiilisten yhdyskuntaratkaisujen kokeilualueena. Savilahdessa kokeillaan myös energiatehokkaita ratkaisuja sekä uusien energiamuotojen hyödyntämistä. Savilahdessa huomioidaan kestävä liikunnan ratkaisut. Kokeilun tuloksia hyödynnetään uusien täydennysalueiden suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita parannetaan erityisesti kaupunkiseudun taajamissa. Kuopion kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmassa määritellään toimenpiteet pyöräilyn kehittämiseksi. Tulevien vuosien aikana parannetaan pyöräilyverkostoa ja pyöräpysäköintiä sekä edistetään pyörämatkailua. Myös talvikunnossapitoon kiinnitetään entistä enemmän huomiota, jotta pyöräily on luonteva vaihtoehto ympäri vuoden. Pyöräilyn ja kävelyn edistämishjelma laajennetaan koskemaan koko kaupunkiseutua kuntien erityispiirteet huomioiden. Liikennenympäristön turvallisuuspuutteita poistetaan ja tehdään aktiivista liikenneturvallisuustyötä. Edistetään liikenneturvallisuutta kaavoituksen ja liikennejärjestelmän kehittämisen keinoin.

Joukkoliikennettä kehitetään keskeisellä kaupunkialueella ja keskustan ja maaseututaajamien välillä. Tavoitteena on, että joukkoliikenne kulkee ilman fossiilisia polttoaineita vuonna 2030. Vuonna 2020 hyväksytyyn Kuopion seudun joukkoliikenneohjelman toimenpiteillä kasvatetaan joukkoliikenteen matkustajamäärää (kasvutavoite 50%), parannetaan sen sujuvuutta, palvelutasoa ja laatua sekä ympäristöystävällisyyttä. Joukkoliikennettä ja yhteiskäyttöisiä lippujärjestelmiä kehitetään työssäkäyntialueella. Laajennetaan parhaan joukkoliikennepalvelutason aluetta, missä tavoitellaan alle 15 minuutin vuorotarjontaa. Muualla seudulla joukkoliikenteen kehittämisen painotus on työmatkaliikkumisessa ja haja-asutusalueilla henkilökuljetusten yhdistelyssä. Joukkoliikenteen palvelutarjontaa kehitetään Kuopion kaupunkiseudun alueella vuorotarjontaa lisäämällä, joukkoliikennettä nopeuttamalla ja reitistöä selkeyttämällä.

Liikkipalveluita kehitetään ja julkisten henkilökuljetusten yhteiskäyttöä mahdollistetaan. Täydentävillä palveluilla tuetaan mahdollisuutta elää ilman omaa autoa. Nykyistä liikenneinfrastruktuuria hyödynnetään mahdollisimman tehokkaasti pyrkien tasaamaan ruuhka-hippuja. Liikennejärjestelyjä kehitetään teknologisin keinoin. Liikkumistarvetta pyritään vähentämään liikkuvien ja etäpalveluiden avulla sekä etätyötä ja etäyrittäjyyttä tukemalla.

Kuopion kaupungin ilmastopoliittisen ohjelman tavoitteena on, että Kuopion kaupunki on hiilineutraali vuonna 2030. Toteutetaan kuntien, mm. Kuopion ja Siilinjärven resurssiviisaisohjelmien toimenpiteitä sekä Kuopion ilmastopoliittisen ohjelman toimenpiteitä.

Toimenpiteet vuosille 2021-2023

Kestävän ja vähähiilisen yhdyskuntarakenteen suunnittelu ja toteuttaminen

1. Kunnat laativat kaupunkiseutusunnitelman 2030+ yhteistyössä ELY-keskuksen ja Pohjois-Savon liiton kanssa. Tässä yhteisessä prosessissa määritellään kaupunkiseudun yhdyskuntarakenteen kehittämisen periaatteet, kaupunkiseudun liikennejärjestelmän ja maankäytön yhteensovittamisen periaatteet sekä kaupunkiseudun viherrakenne ja sen kehittämisen periaatteet. Suunnitelman tavoitteena on ohjata kasvu kestävästi olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen tukeutuen ja tukien kestävästä liikkumisesta ja kuljetuksista Kuopion seudulla. Suunnitelman valmistelussa huomioidaan maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen mahdolliset vaikutukset suunnitelman sisältöön.

Kaupunkiseutusunnitelman laadinnassa pyritään hyödyntämään tietomallipohjaisia ratkaisuja ja yhteentoimivia tietomäärittelyksiä kaupunkiseutusunnittelun tarpeisiin sekä huomioimaan kansallinen yhteentoimivuusmenetelmä ja -alusta työkaluineen. Kunnat sitoutuvat toteuttamaan kaupunkiseutusunnitelmaa.

2. Uusi asemakaavoitus toteutetaan siten, että 80 % asumisen kerrosalasta ohjataan keskuksiin, joukkoliikennevyöhykkeille tai vahvan joukkoliikenneverkon palvelualueelle.
3. Kunnat yhteistyössä valtion kanssa laativat Kuopion seudun liikennejärjestelmäsuunnitelman. Työn tavoitteena on tuottaa strateginen, vuoteen 2040 tähtäävä seudullinen liikennejärjestelmäsuunnitelma, joka on yhteen sovitettu kaupunkiseutusunnitelman ja valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman kanssa.
4. Kuopion kaupunki toteuttaa Savilahti 2030-kehityshanketta, kehittää Savilahden alueen maankäyttöä ja rakentaa alueen infrastruktuuria. Kuopio toteuttaa alueen yhdyskuntarakennetta ja

liikennejärjestelmää kestäväksi. Kaupunki parantaa joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn sekä uusien liikkumispalveluiden edellytyksiä Savilahdessa. Kaupunki edistää Savilahden alueen toimimista vähähiilisten, innovatiivisten ja kiertotaloutta edistävien ratkaisujen kokeilualustana.

- a) Kuopion kaupunki parantaa joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen yhteyksiä Savilahteen muuttamalla Savilahdentien joukkoliikennepainotteiseksi ja toteuttamalla nopeaa kevyenliikenteen yhteyttä välillä Itkonniemi-Matkakeskus-Keskusta-Savilahti.
 - b) Kuopion kaupunki toteuttaa vuosina 2020-22 moottoritietä pohjoisen rampin Savilahteen.
 - c) Kuopion kaupunki toteuttaa yhteistyössä yritysten kanssa alueen yhteiskäyttöiset pysäköintiratkaisut.
 - d) Kuopion kaupunki toteuttaa ensimmäisen asuntorakentamisalueen (Varikon alue) kunnallistekniikan.
 - e) Valtio avustaa kävelyn ja pyöräilyn toimenpiteitä sekä kunnallistekniikan rakentamista hakuperusteisilla avustuksilla toimenpiteiden 11 ja 29 mukaisesti.
 - f) Kaupunki toteuttaa Savilahteen uudenlaisen alueellisen ICT-infran ja data-alustan. Avoin 5G-ajan verkkoratkaisu mahdollistaa kenen tahansa operaattorin tai toimijan tietoliikennepalvelujen tuomisen alueelle sekä dataan perustuvien uusien palvelujen kehittämisen. Kuopio hyödyntää mahdollisuuksien mukaan EU:n tarjoamia rahoitusvälineitä yhteyksien toteuttamisessa.
5. Valtio osoittaa omistamaansa asuntotuotantoon soveltuvaa maata kehittämällä sitä kaavallisesti yhteistyössä kuntien kanssa, myymällä, vaihtamalla ja tarvittaessa maankäyttösopimuksia hyödyntäen. Tavoitteena on varmistaa kuntien ja kansalaisten tasavertainen kohtelu sekä valtion kokonaisuus.

Kävelyn ja pyöräilyn olosuhteiden parantaminen taajamissa

6. Kuopion vuonna 2019 valmistunut pyöräilyn edistämishjelma laajennetaan seudulliseksi kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmaksi. Kaupunkiseudun kunnat yhdessä ELY-keskuksen kanssa määrittelevät kunta- ja seututason pyöräilyn alue- ja paikallisreitit sekä niiden palvelutasot (mm. talvikunnossapidon osalta) ja pääreittien viitoituksen. Infrastruktuurin ohella tarkastellaan myös muita toimenpiteitä, joilla kävellen ja pyörällä tehtyjen matkojen määrä saadaan kasvuun. Kunnat ja valtio toteuttavat ohjelman toimenpiteitä.
7. Kunnat kehittävät pyöräpysäköintiä kuntien taajamissa ja matkaketjujen solmukohtissa. Kunnat toteuttavat jalankulkukeskustojen viihtyisyyttä ja esteettömyyttä parantavia toimenpiteitä.
8. Seudun kunnat yhteistyössä valtion kanssa parantavat kävelyn ja pyöräilyn liikennemäärätiedon keräämistä ja tiedon hyödyntämistä ja hallintaa sekä lisäävät tietoa reiteistä ja palveluista (esim. kunnossapito, pysäköintimahdollisuudet, yhteiskäyttöpöyöt, esteettömyys).
9. Kuopion kaupunki ylläpitää ja kehittää sähköavusteisten kaupunkipyörien järjestelmäänsä ja selvittää sen alueellista laajentamista Siilinjärven kanssa.
10. Seudun kunnat toteuttavat kuntien liikenneturvallisuussuunnitelmien mukaisia toimenpiteitä.

11. Kuopion seudun kunnat voivat hakea valtionavustusta kävelyn ja pyöräilyn olosuhteiden parantamiseen kunnan katuverkolla valtakunnallisen kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman valtionavustushaun yhteydessä. Kuopion seudun kuntien haettavaksi on vuodelle 2021 osoitettu vähintään yksi (1) miljoonaa euroa. Kunnat osallistuvat rahoitettavien hankkeiden kustannuksiin 50 prosentilla. Traficom toteuttaa investointiohjelman hankehaun ja myöntää rahoituksen.

Joukkoliikenteen ja joukkoliikennejärjestelmän kehittäminen

12. Kuopio ja Siilinjärvi toteuttavat Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikenneohjelman toimenpiteitä:
- a) Lippujen hintatason kilpailukykyisenä pitäminen
 - b) A ja B –maksuvyöhykkeiden yhdistämistä koskeva selvitys
 - c) Alueella siirrytään keskisuurten kaupunkiseutujen edelläkävijänä vähähiiliseen joukkoliikennekalustoon jo ennen EU:n puhtaiden ajoneuvojen direktiivin (tai CVD-direktiivin) velvoittamaa aikataulua. Kuopion ja Siilinjärven paikallisliikenteestä lähes 80 % vaihtuu vähähiiliseksi jo kesällä 2021.
 - d) Vuorotarjonnan lisääminen joukkoliikenteen houkuttelevuuden lisäämiseksi. Vuorotarjontaa lisätään Savilahden rakentuvilla uusilla alueilla sekä säilytetään vähintään vuoden 2019 linjastouudistuksen mukainen palvelutaso muilla alueilla, etenkin työssäkäynti- ja opiskeluyhteyksien osalta.
 - e) Matkaketjujen kehittäminen mm. pyöräpysäköintijärjestelyin ja kaupunkipyörien avulla. Valmistuvan Kuopion Matkakeskuksen ja Savilahden informaatiojärjestelmien kehittäminen yhdessä eri tahojen kanssa (mm. Matkahuolto, ELY-keskus, Finnrail).
 - f) Kuopio selvittää robottibussien hyödyntämistä Savilahdessa.
 - g) Joukkoliikenteen infran parannus (esteettömyys huomioiden)
13. Kuopion tieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen ja ELY-keskuksen liikenteiden lippu- ja maksujärjestelmiä sovitetaan yhteen.
14. Seudun kunnat ja ELY-keskus kehittävät työ- ja opiskelumatkojen kestävyttä ja sujuvuutta. Toteutetaan työmatkaliikkumisen kokeiluja, parannetaan asiakasinformaatiota, panostetaan joukkoliikenteen markkinointiin, kehitetään pääpysäkkejä ja parannetaan liityntäyhteyksiä esim. kaukoliikenteeseen sekä kehitetään liikennevalojärjestelmää joukkoliikenteen sujuvoittamiseksi.
15. Kuopion kaupunkiseutu osallistuu valtakunnallisella tasolla tehtävään alueellisen junaliikenteen tarkasteluun yhteistyössä valtion kanssa. Työssä tarkastellaan alueellisen junaliikenteen toteutuksen edellytyksiä eri kaupunkiseuduilla erityisesti yhdyskuntarakenteen, seisakkeiden ja rataverkon kapasiteetin näkökulmista.
- Seudun kunnat selvittävät toimenpiteessä 1 kuvatussa kaupunkiseutusunnitelmassa, miten maankäytön suunnittelulla voidaan tukea lähiraideliikenteen kehittämisen edellytyksiä.
16. Kunnat edistävät alueellisten kyytipalvelujen kehittymistä tehostamalla yhteiskunnan hankkimien kuljetusten yhteiskäyttöä. Tavoitteena on avata kuljetuksia entistä enemmän hyödyntämällä niin sanotut tyhjätkä paikat. Jatkossa on tavoitteena saada mukaan kaikki yhteiskunnan kustantamat kuljetukset erityisesti haja-asutusalueilla. Kyytipalvelu toimii alustana myös muun muassa työ- ja opiskelumatkojen liityntäliikenteen järjestämisessä.

17. Kunnat luovat valmiuksia kestäville matkaketjuille, liikenteen ja logistiikan digitalisaatiolle sekä automaation käyttönotolle esimerkiksi innovatiivisten julkisten hankintojen kautta. Seudun kunnat edistävät kestävien ja kilpailukykyisten matka- ja kuljetusketjujen toteutumista yhteistyössä yksityisen sektorin toimijoiden kanssa, sekä kehittävät liikennepalveluiden yhteen toimivuutta ja tietorajapintoja asiakaslähtöisesti. Kunnat varmistavat, että kunnan katuverkon tiedot ovat kattavasti saatavilla tie- ja katuverkon tietojärjestelmissä.
18. Valtio avustaa Kuopion tieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen julkisen henkilöliikenteen palveluita 3,24 miljoonalla eurolla sopimuskaudella 2021-2023. Valtionavustuksen edellytyksenä on, että kaupunkiseutu toteuttaa tässä sopimuksessa esitetyjä joukkoliikennejärjestelmän kehittämistoimenpiteitä.

Valtio osoittaa ilmastoperusteista joukkoliikenteen avustusta Kuopion tieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen haettavaksi miljoonaa euroa vuodessa eli yhteensä 3 miljoonaa euroa vuosina 2021-2023. Lisäksi seudut voivat hakea avustuksia valtakunnallisen haun yhteydessä. Valtionavustus kohdistetaan puhtaan käyttövoiman joukkoliikennekaluston ja -palvelujen kehittämiseen sekä ostoon siten, että Kuopion tieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen uusissa sopimuksissa kaikki hankittava paikallisliikenne ajaa puhtailla ajoneuvoilla. Tuen saajan tulee raportoida avustuksella saavutettu päästövähennys Traficomien antaman ohjeistuksen mukaan.

Valtio avustaa keskisuurten kaupunkiseutujen lippu- ja maksujärjestelmien kehittämistä yhteensä 1,4 miljoonalla eurolla vuosina 2022-2023. Avustukset ovat hakuperusteisia.

Joukkoliikenteeseen kohdistettavan valtion rahoituksen edellytyksenä on, että kunnat käyttävät julkisen henkilöliikenteen palveluihin vastaavan summan. Traficom myöntää ELY-keskuksille joukkoliikenteen alueellisen ja paikallisen liikenteen ostoihin ja kehittämiseen tarkoitetun määrärahan erikseen.

Kestävä ja turvallinen autoliikenne

19. Kuopion seudun kunnat edistävät autokannan uudistumista kehittämällä sähkö- ja kaasuautojen latauspisteverkostoa ja edistämällä yhteiskäyttöautoilua mm. pysäköintipoliittisin keinoin.
20. Seudun kunnat yhteistyössä valtion toimijoiden kanssa kehittävät liikenteen ja pysäköinnin älykkäitä ohjausjärjestelmiä.
 - Paikallinen ja valtakunnallinen liikenteen tilannekuvajärjestelmä, adaptiivinen ja muu tietopohjainen liikennevalo-ohjaus ja automaattinen liikenteenvalvonta
 - Kuopion moottoritien älykäs liikenteen ohjaus
21. Kuopion kaupunki selvittää ja ottaa käyttöön mahdollisuudet liikenteen ruuhkahuippujen tasoittamiseen sekä auto- että joukkoliikenteen osalta esim. porrastamalla koulujen ja oppilaitosten alkamisajankohtia.
22. Kunnat selvittävät ja edistävät hiilettömiä ja uusia teknologioita hyödyntäviä kaupunkilogistiikan mahdollisuuksia (kevytkuorma-autot, pakettiautot, pyörät, dronet) asutuskeskuksissa liikenteen ohjauksen, julkisten hankintojen, katutilajärjestelyn sekä maankäytön ja kaavoituksen avulla.

23. Valtio osoittaa Kuopion seudun tärkeisiin liikennejärjestelmän toimivuutta, kestävyyttä ja turvallisuutta edistäviin kustannustehokkaisiin parantamishankkeisiin (suunnitteluun ja toteutukseen) vuosina 2022-23 yhteensä 3,3 miljoonaa euroa Liikenne 12 –suunnitelman mukaisesti. Toimenpiteet määritetään jatkuvassa liikennejärjestelmätyössä sovittavalla tavalla kuntien, Väyläviraston ja ELY-keskuksen yhteistyönä. Valtion rahoituksen edellytyksenä on, että kunnat käyttävät toimenpiteisiin vastaavan summan.

2. Kestävä ja asukkaiden hyvinvointia tukeva asuminen ja elinympäristö

Tavoitetila 2030+:

Seudun asuntotuotanto on monipuolista (talotyyppi, hallintasuhde, sijoittuminen) ja seudulla on riittävä ja kasvua tukeva kaava- ja tonttivaranto. Sosiaalisesti ja ekologisesti kestävät asumisratkaisut ovat lisääntyneet ja asumisen hiilijalanjälki on pienentynyt.

Asumisen hintataso tukee hyvän elämän edellytyksiä ja asuntomarkkinoilta on saatavissa kohtuuhintaisia ja monipuolisia asumisen ratkaisuja. Asunnottomuutta ei esiinny ja asunnottomuuden ennaltaehkäisy toimii. Ikäihmisille on kehitetty monimuotoisia asumisen ratkaisuja, jotka mahdollistavat heidän asumisensa kotonaan mahdollisimman pitkään. Olemassa olevaa rakennuskantaa on kehitetty ja vanhaa peruskorjattu nykyasumista vastaaviin tarpeisiin.

Yhdyskuntarakenne, asuminen ja palvelut tukevat toisiaan ja liikkuminen on turvallista ja kestävä. Tiivistyneen kaupunkirakenteen rinnalla asuminen sijoittuu maaseutukeskuksiin ja kyliin. Rantojen, vesistöjen sekä luonnonympäristön monet mahdollisuudet on huomioitu asumisen kehittämisessä. Työn teon monipaikkaisuus ja etätöiden lisääntyminen ovat lisänneet maaseutualueen vetovoimaa.

Kehityspolku tavoitetilan saavuttamiseksi

Kuopion seutu päivittää rakennemallin linjauksineen täydentäen sen kaupunkiseutusunnitelmaksi. Kunnat tiivistävät yhteistyötä asuntotuotannon ohjelmoinnissa ja huolehtivat riittävästä tonttivarannosta alueillaan.

Vanhoja lähiöitä ja asuntoalueita täydennetään uudella asuinrakentamisella siten, että toimet tukevat kestävästä yhdyskuntarakenteesta ja liikkumisen edellytyksiä. Kuopiossa ja Siilinjärvellä jatketaan pitkäjänteistä kehittämistyötä vanhojen lähiöiden kehittämisessä sekä toteutetaan valtakunnallista lähiöohjelmaa. Kunnat yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa kehittävät ja toteuttavat uusia ja monimuotoisia ikäihmisten asumiseen soveltuvia ratkaisuja (palvelut mukana).

Asumisen vähähiilisyttä edistetään mm. energiaratkaisuin ja puurakentamisen keinoin. Kaavoituksella osoitetaan alueita puurakentamiseen ja julkista rakentamista (koulut, päiväkodit) toteutetaan puurakenteisina.

Maaseudun elinvoimaa pyritään vahvistamaan ja palveluja turvaamaan. Maaseutualueen taajamissa ja joukkoliikennedyhteyksien varrella selvitetään uudentyyppisten pientaloalueiden toteuttamista. Maaseutuasumisen kehittämisessä hyödynnetään alueiden vahvuuksia ja huomioidaan niiden erityispiirteitä (kylät, rannat).

Lisätään kuntarajat ylittävää palveluyhteistyötä erityisesti kuntarajoilla ja suunnitellaan seudun palveluverkkoa kokonaisuutena ja hyödynnetään kehittyviä digitaalisia työkaluja. Seudun vetovoimaa vahvistetaan yhteisellä markkinoinnilla ja tehdään tunnetuksi seudun monipuolisia asumisympäristöjä.

Toimenpiteet vuosille 2021-2023

Asuminen

24. Seudun kuntien tavoitteena vuosina 2021-23 on 4200 asunnon tuotanto ja lähtökohtana on, että noin kolmannes asuntotuotannosta toteutuu kohtuuhintaisena valtion tukemana asuntotuotantona tai vapaarahoitteisena vuokratuotantona. Seudun kunnat turvaavat asuntotuotantotavoitetta vastaavan kaavavarannon riittävyyden siten, että kaavavaranto vastaa viiden vuoden asuntotuotannon tavoitetta.
25. Valtio ja seudun kunnat selvittävät yhteistyössä valtion tukeman asuntotuotannon osuuden kasvattamisen edellytykset ja tarkoituksenmukaisuuden. Selvityksen yhteydessä otetaan huomioon seudun asuntomarkkinatilanne, valtion tukeman asuntotuotannon vaikuttavuus sekä alueiden tasapainoinen kehitys.
26. Valtio osoittaa vuosina 2021-2023 puurunkoisten kerrostalojen 5000 euron asuntokohtaista käynnistysavustusta keskusta-alueille ja joukkoliikennevyöhykkeelle rakennettaville normaaleille, pitkäaikaisen korkotuen muille kuin erityisryhmille tarkoitetuille vuokra-asunnoille.
27. Valtio osoittaa seudun kunnille kunnallistekniikka-avustusta keskustoihin tai muuten kestävän liikkumisen kannalta hyvin saavutettaville kohdealueille. Kunnallistekniikka-avustusten kohdentamisen painopiste on keskusta-alueiden ja joukkoliikenteeseen tukeutuvien alueiden täydennysrakentamiskohteissa.
28. Asunnottomuuden vähentämiseksi sekä ennaltaehkäisemiseksi Kuopio toteuttaa Koti Kaikille 2030 –ohjelmaa verkostomaisen yhteistyön avulla. Kuopiossa toteutettu asumisneuvonta vakiinnutetaan ja selvitetään sen laajentaminen seudulliseksi palveluksi.

Elinympäristö

29. Kunnat sitoutuvat kaupunki- ja seuturakenteen kehittämisessä ja asuntotuotannossa yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen sekä viihtyisään ja asukkaita aktivoivaan elinympäristöön.
 - a) Yhdyskuntarakennetta tiivistetään toteuttamalla suurin osa seudun asuntotuotannosta (80%) yhdyskuntarakenteen sisään, keskuksiin, niiden lähialueille ja joukkoliikennevyöhykkeelle, joista on hyvät julkiset liikenneyhteydet ja palveluja.
 - b) Paikallista kulttuuriympäristöä vaalitaan. Uusi rakentaminen ja yhdyskuntarakenne toteutetaan alueellista identiteettiä tukevalla tavalla.
 - c) Elinympäristön viihtyisyyden kannalta olennaista viherverkostoa kehitetään. Kuopiossa viedään eteenpäin kansallisen kaupunkipuiston kehittämistoimenpiteitä.
 - d) Palveluverkoston suunnitteluun kehitetään digitaalisia ratkaisuja (esimerkiksi dynaaminen palveluverkkosuunnittelu).

30. Kunnat kehittävät aktiivisia maaseutukeskuksia ja kylien asumismahdollisuuksia. Kaavoituksen avulla pyritään säilyttämään aktiiviset maaseutu- ja kyläkeskukset palveluineen. Toteutetaan vähähiilistä rakentamista ja kestävää liikkumista edistäviä kyläkaavoja ja uudenlaisia maaseudun kestäväen asumisen ratkaisuja (esim. Onnela Suonenjoella). Selvitetään mahdollisuudet toteuttaa yhteiskäyttöisiä ”etätyötoimistoja” kuntakeskuksissa.
31. Kunnat lisäävät puurakentamista ja edistävät resurssiviisaita ja vähähiilisiä ratkaisuja asumisessa (mm. energia, kierrätys, yhteiskäyttöratkaisut).
- Lisätään puurakentamista julkisessa rakentamisessa (esim. päiväkodit, koulut)
 - Kaavoitetaan puurakentamiseen osoitettavia alueita
 - Resurssiviisaiden ja vähähiilisten ratkaisujen huomiointi tontinluovutuksessa
32. Kunnat kiinnittävät huomiota asuinalueiden tasapainoiseen kehitykseen segregaaion ehkäisemiseksi osana strategista suunnitteluaan. Kunnat kehittävät vanhoja lähiöitä ja vanhaa asuntokantaa sekä osallistavat asukkaita suunnitteluun.
- Toteutetaan poikkihallinnollista lähiöohjelmaa Puijonlaakson ja Neulamäen alueilla. Selvitetään seuraavat kehitettävät lähiökohteet Kuopion ja Siilinjärven alueella.
 - Uudistetaan ja perusparannetaan olemassa olevaa asuntokantaa ja asuinympäristöjä (mm. puistot ja virkistysalueet). Kuopio tekee täydennysrakentamisselvityksen.
 - Ennaltaehkäistään alueellista eriytymistä toteuttamalla asuntojen hallintasuhteiltaan ja asukasrakenteeltaan monipuolisia asuntoalueita sekä täydennysrakentamalla vanhoja lähiöitä.

3. Elinvoimainen Kuopion kaupunkiseutu

Tavoitetila 2030+:

Kuopion seutu on itäisen Suomen kasvava ja elinvoimainen keskus, josta on toimivat yhteydet muihin keskuksiin, pääkaupunkiin sekä kansainvälisesti. Seudun maankäyttö on resurssiviisasta ja pitkäjänteistä. Se edistää alueen yhteistyötä ja kasvua. Iisalmi-Kuopio-Varkaus-Suonenjoki kehityskäytävä toimii yhtenäisenä työssäkäyntialueena.

Seudulla Kuopio ja Siilinjärvi muodostavat tiiviin työpaikka- ja palvelukeskittymän, jonka sisäinen toimivuus on entisestään parantunut. Suonenjoki, Tuusniemi, Leppävirta ja Lapinlahti ovat kiinteämmin kytkeytyneet ydinalueeseen elinkeinoalueineen ja vaihtoehtoisine asumismahdollisuuksineen. Elinkeinoalueet, logistiikka ja liikennejärjestelmä tukevat yritystoiminnan kasvua ja kehittymistä sekä uusia investointeja. Digitalisaation mahdollisuuksia hyödynnetään. Digitalisaatio mahdollistaa paikasta riippumattoman työn tekemisen sekä palvelujen saavutettavuuden tasavertaisesti seudulla.

Elinkeinoelämän kuljetuksista yhä suurempi osa tapahtuu vähähiilisesti - rautateitse ja vesiteitse.

Kehityspolku tavoitetilan saavuttamiseksi

Kuopion seudun rakennemalli päivitetään ja täydennetään kaupunkiseutusunnitelmaksi ja Kuopion seudun uusi liikennejärjestelmäsuunnitelma laaditaan. Seudulle tärkeitä liikenneyhteyksiä kehitetään valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman mukaisesti.

Seudun sisäinen liikennejärjestelmä tukeutuu voimakkaasti pääväyliin, Savonrataan sekä vt 5 ja vt 9, jotka ovat merkittäviä myös seudun valtakunnallisen saavutettavuuden kannalta ja joiden palvelukykyä

kohennetaan. Lentoaseman saavutettavuus sekä Kuopion lentoyhteyksien turvaaminen ja kansainväliset yhteydet ovat keskeisiä alueen elinvoiman kannalta. Seudun matkailua ja seudun matkailua tukevien matkaketjujen toimivuutta kehitetään.

Toimenpiteet vuosille 2021-2023

Liikennejärjestelmä ja kaupunkiseudun saavutettavuus

33. Valtio on sitoutunut Kuopion tavara- ja henkilöratapihan parantamisen 1. vaiheeseen 30 miljoonan euron rahoituksella. Kuopion ratapiha on tunnistettu liikenneverkon strategisessa tilannekuvassa yhdeksi keskeisimmistä ja kriittisimmistä rataverkon parantamiskohteista. Valtio arvioi vaiheen 2. toteutuksen osana Liikenne12 –suunnitelman mukaista investointiohjelmaa.
34. Valtio edistää valtakunnallisia liikennejärjestelmän toimenpiteitä Liikenne12 –suunnitelman suunnittelu- ja investointiohjelman mukaisesti. Valmistelussa huomioidaan myös maakäytön kehittämisen tarpeet. Liikenneverkon strategisessa tilannekuvassa on Kuopion seudun kannalta tunnistettu seuraavat pääväyliä koskevat palvelutasopuutteet: Kuopion ratapiha, Vt 5 Leppävirta-Kuopio.
35. Kuopion seutu ja valtio tiivistävät tiedonvaihtoa seudun valtakunnallisesti merkittävien yrityshankkeiden etenemisestä, jotta niiden vaikutuksiin liikennejärjestelmään voidaan hyvissä ajoin varautua.
36. Kaupunkiseutu kehittää ratkaisumalleja pitkämatkaisen ja työssäkäyntiliikenteen yhteensovittamiseen. Tarkoitus on hakea keinoja vähentää samanaikaista liikennettä pääväylillä vaikuttamalla mm. ihmisten tottumuksiin ja käyttäytymiseen.
37. Kuopion kaupunki edistää Itä-Suomen logistiikkakeskuksen (juna-autokuljetusten terminaali) toteuttamista Kuopion etelä puoliselle Matkukseen alueelle. Toimintojen keskittäminen on mahdollistettu maankäytön suunnitelmassa ja alueen asemakaavoitus on käynnissä. Valtio arvioi alueen suunnittelutarpeet osana Liikenne12 –suunnitelman mukaista suunnitteluohjelmaa.
38. Kuopio ja Siilinjärvi kehittävät matkailun liikenneyhteyksiä lentoasemalta keskeisiin kohteisiin pilottihankkeen kautta sekä lentoasemayhteyksiä myös muun elinkeinoelämän tarpeisiin.
39. Kuopion seudun kunnat selvittävät alueensa vesikuljetusliikenteen ja vesimatkailun kehittämispotentiaalin ja kehittämistarpeet.

4. Muut sopimuksen toteuttamisen kannalta tärkeät valtion toimenpiteet

Uudistetun maankäyttö- ja rakennuslain on tarkoitus tulla voimaan sopimuskauden aikana. Valmistelussa otetaan huomioon kaupunkiseutujen ja kuntien erityiset suunnittelutarpeet osana sidosryhmäyhteistyötä.

Valtio laatii asuntopolitiikan pitkäjänteisen kehittämisohjelman ja huomioi siinä kaupunkiseutujen asuntomarkkinat.

Valtio toimeenpanee Kestävä kaupunki -ohjelmaa. Seudun kunnat valmistelevat, hyödyntävät ja toteuttavat ohjelman toimenpiteitä ja rahoitushakuja.

Valtio edistää kohtuuhintaista asuntorakentamista ottamalla käyttöön käyttötarkoituksen muutosavustuksen, jolla olemassa olevaa rakennuskantaa voidaan muuttaa ARA-asunnoiksi.

Valtio tukee asuntojen esteettömyyttä hissi- ja esteettömyysavustuksilla sekä tukee sähköisen latausinfraan toteuttamista.

Valtioneuvosto on hyväksynyt valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman (Liikenne 12) vuosille 2021-2032 ja antanut sen selontekona eduskunnalle 15.4.2021. Suunnitelman mukainen suunnittelu- ja investointiohjelma valmistellaan vuoden 2021 aikana.

Kuopion seudun kunnat ovat tunnistanee seuraavat valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämistarpeet:

Rataverkon kehittäminen:

- a. Kuopion ratapihan I ja II vaiheen toteutus
- b. Savonradan korjausten toteuttaminen
- c. Matkuksen logistiikka-alueen suunnittelu
- d. Raakapuuterminaalien siirtäminen Lapinlahdelta

Tieverkon kehittäminen:

- e. Vt5 Leppävirta-Kuopio toteutus
- f. Vt5 Siilinjärvi-Iisalmi –yhteysvälin suunnittelun edistäminen ja toteutus osissa
- g. Vt9 lentokentäntien liittymän toteutus
- h. Vt9 Riistaveden kohdan toteutus
- i. Vt9 Jyväskylä-Kuopio-Joensuu yhteysväliselvityksessä tunnistettujen hankkeiden suunnittelu ja toteutus
 - Vt9 Vuorela – Riistavesi - Tuusniemi - Ohtaansalmi
 - Vt9 Vehmasmäki-Keski-Suomen raja

Fossiilittoman liikenteen tiekartta valmistellaan valtioneuvoston hyväksyttäväksi keväällä 2021.

Valtio valmistelee kestävän liikenteen vero- ja maksu-uudistuksen hallitusohjelman mukaisesti.

Ekosysteemisopimuksen toimenpiteitä hyödynnetään kaupunkiseudun innovaatioympäristön vahvistamisessa siten, että ekosysteemisopimuksen toimenpiteet täydentävät ja tukevat osaltaan MAL-sopimuksen elinvoimatavoitteita.

5. Voimassaolo

Tämä sopimus on voimassa x.x.2021–31.12.2031. Sopimus päivitetään vuoden 2023 loppuun mennessä siten, että tämän sopimuksen tavoitetilä ja toimenpidepolku tarkistetaan ja täsmennetään suhteessa kansainvälisiin, kansallisiin ja seudullisiin tavoitteisiin. Samalla asetetaan seuraavan 12-vuotiskauden tavoitetilä vuodelle 2035 ja sovitaan vuosille 2024–2027 ajoittuvista konkreettisista toimenpiteistä, joilla edistetään tavoitetilan 2035 toteutumista. Liikenteen hallinnonalan toimenpiteet päivitetään Liikenne12 –suunnitelman MAL-kaupunkiseutuja koskevien linjausten mukaisesti.

Konkreettisia toimenpiteitä valittaessa otetaan huomioon tämän sopimuksen toteutuminen ja toimien vaikuttavuus.

Valtio-osapuolten sitoutuminen sopimukseen määritellään valtioneuvoston periaatepäätöksellä, jossa linjataan valtion tahtotila ja tuki Julkisen talouden suunnitelman ja talousarvioiden puitteissa. Valtion rahoitustoimenpiteet edellyttävät eduskunnan päätöstä.

Valtion ehtona tähän sopimukseen sitoutumiselle ja siihen sisältyvien rahoitustoimenpiteiden toteuttamiselle on, että kunnat ovat omalta osaltaan toteuttaneet sopimukseen sisältyvät ja kuntien toimivallassa olevat toimenpiteet. Kuntien sitoutuminen sopimukseen edellyttää vastaavasti, että valtio on toteuttanut sopimuksessa sovitut toimenpiteet.

6. Seuranta

Seurattaviin asioihin kuuluvat tässä sopimuksessa sovittujen toimenpiteiden sekä siinä esitettyjen määrällisten ja laadullisten tavoitteiden toteutuminen.

Seurannan valmistelusta vastaa Kuopion kaupungin elinvoima- ja konsernipalvelut yhdessä seudullisen valmistelutyöryhmän kanssa, jonka puheenjohtaja on kaupunkiympäristön palvelujen apulaiskaupunginjohtaja. Seuranta-aineisto valmistellaan vuosittain ja sitä käsitellään / se on esillä kuntajohtajakokouksessa, poliittisessa ohjausryhmässä, kuntien hallituksissa sekä kunnanhallitusten vuosittaisessa seutuseminaarissa.